KUR’AN’IN DÜNYAYA BAKIŞI

Yrd. Doç. Dr. Ali AKPINAR

Her insanın içinde yaşaması, onun için koşturması ve uğruna pek çok şeyi ifade etmesine rağmen dünya, özellikle müslümanlarca hor, hakir, değersiz görülmüş ve ikinci plana itilmiştir.

Dünyadan el-etek çekme anlayışı yanlış olarak değerlendirilerek dünyanın ipleri müslüman olmayanlara, materyalistlere teslim olabilmek için İbrahim Ethem gibi dünyayı, makam mansıbı terketmek gerekir. Dünya işleri müslümanın karışmaması/ buluşmaması gereken basit-bayağı işlerdir. Dünya işleri ile uğraşan bir çok şeyini kaybetmiş olur. Dünya işleri ile başkaları uğraşsın, dünyaya başkaları sahip çıksın, onlar yönetsinler. Biz bulaşmayalım dünya ve işlerine. Bu anlayışın müslümanlarca kabul görmesinin önemli bir sebebi de islami ölçülere uymayan, haram ve günahlarla istila edilmiş bir dünya ile karşılaşılmış olmasıdır. Buna göre, yaygınlaşmış bu günah ve haramlara bulaşmamanın tek yolu dünya işlerine karışmamaktır. Bu anlayıştan hareketle gençliğinde ticari, siyasi pek alanda dünya işleri ileri seviyede uğraşmış pek çok insan, ihtiyarlayınca sırf günaha bulaşmamak için bu işlerden el-etek çekmektedirler. Günahların kökünü kazımak için, günah ortamından kaçmak başka bir deyişle günaha seyirci kalmak, yahut günah ortamına gözlerini kapamak tek çare olarak görülmüştür. İşte biz bu yazımızda Kur'an'ın dünyaya bakışını özet olarak ortaya koymaya ve yukarıdaki dünya anlayışının doğru olup olmadığını tartışmaya çalışacağız.

İçerisinde yaşadığımız şu hayatın adı olan "dünya" kelimesi, bizzat veya hükmen yakın olmak yahut küçük ve değersiz olmak ma'nasına gelin "denâ" kökünden türetilmiştir. (1) Kur'an'ı Kerim'de bu kelime "en yakın" (2), "en önce" (3), "en uygun" (4), "en küçük, en az" (5), "en aşağı; en rezil, en değersiz" (6) anlamında kullanılmıştır.

Dünyaya bu ismin verilmesinin sebepleri şunlardır:

1 Ahirete göre yahut diğer varlıklara göre dün
yanın bize çok daha yakın olması.

2 Yine ahirete göre dünyanın çok değersiz, adi
nin bayağısı bir şey olması.

3 Dünyanın ahiretten önce olması.

4 Canlıların varlıklarını sürdürmeye uygun bir tarzda yaratılmış olması.

Kur'an'ı Kerim'de, dünya için "en önce" anlamına "ûlâ" (7) ile "çabucak/peşinen gelen" anlamına "âcile" (8) kelimeleri de kullanılmıştır.

Bu anlamlardan özellikle "en değersiz, adinin bayağısı bir şey" olması daha çok tutulmuştur. Sonuçta uygulamada olmasa bile teoride dünya, hep alçak, adinin bayağısı olarak değerlendirilmiştir. "Uygulamada olmasa bile" dedik. Çünkü dünyada yaşayan herkes, onu nasıl tanımlarsa tanımlasın, eninde sonunda varlığını sürdürebilmek için dünyada koştur-

muş, dünya işlerine bulaşmış hatta dünyanın adamı olmuştur. Yalın olarak dünyanın adi, bayağı bir şey olarak değerlendirilmesi, Allah'ın hiç bir şeyi anlamsız ve gayesiz olarak yaratmayacağı, O'nun yarattığı herşeyin aslen değerli olduğu prensibi ile bağdaşmamaktadır. Kaldı ki Allah Teala yarleri ve gökleri yedi aşamada en güzel bir şekilde biz insanlar için yarattığını ve bizim için tezyin ve tefriş ettiğini pek çok ayette açıklamaktadır.

Dünyanın bu şekilde tanımlanması insan fıtratına da aykırıdır. Zira insan, dünya şartlarına yatkın ve ona tutkun olarak yaratılmıştır. Ölünceye kadar her insan dünyanın adamıdar, onda yaşar, gezer, onu imar eder, onun havasını alır, suyunu içer, besinlerini yer, ona sahip olmak,. onda egemen olmak ve hatta onda ebedileşmek için çırpmır durur. İnsanın kendisi ile bu kadar içli dışlı olduğu dünyanın, çok değersiz, âdi ve alçak bir şey olması anlamsız gözükmektedir.

Şu kadarı var ki, Kur'an'm 110 yerinde geçen "el-hayatu'd-Dünya" terkibinde dünya kelimesini isim olarak değil de, sıfat olarak alacak olursak o zaman bu terkibe "dünya hayatı" değil "denî hayat/alçak hayat" dememiz gerekir ki doğru olan da budur. O takdirde alçaklık Allah'ın en güzel bir şekilde yarattığı dünyanın değil, o dünyada insanın yaşadığı hayatin niteliği olur. (9) Ancak bu nitelemede, iyi kötü tüm insanların hayatini kapsamaz. Çünkü peygamberler başta olmak üzere onların izinde giden pek çok mü'min bu dünyada çok yüce bir hayat yaşamışlardır. Buna göre dünya hayatını denî/alçak yapmak da, ulvî/ yüce yapmak da kulun elindedir.

Kanaatimize göre, dünyaya bu ismin verilişi, onun bize yakın olması, ahiretten önce olması ve bizimle birlikte tüm canlıların yaşamasına elverişli bir tarzda yaratılmış olmasındandır.

Bu açıklamalardan sonra ayet ve hadislerde dünyanın nasıl tanıtıldığına geçebiliriz:

DÜNYADAKİ DENÎ HAYATIN GÖRÜNTÜLERİ

Kur'an'daki pek çok ayette, insanın yaratılışında var olan dünya sevgisi, dünya meylinde ölçülü olmasını sağlamak, dünya hayabnı helake sebep kılmamak için uyarılarda bulunmakta, dünyadaki hayatın aldatıcı yönlerine dikkat çekilmektedir. İşte bunlardan bazıları:

1- Alçak Hayat Oyun Ve Eğlenceden ibarettin

"Dünya (alçak) hayat bir oyun ve eğlenceden

başka nedir. Elbette ahiret yurdu sorumlulukların bilincinde olan miittakiler için daha hayırlıdır. Hâlâ akıllanmayacak mısınız." (10)

"...Onlar dünya (alçak) hayat ile ferahlanmaktadırlar. Halbuki dünya hayan, ahiretin yanında bir yol azığından ibarettir." (11)

"Ey kavmim! Bu alçak hayat, ancak bir yolluktan ibarettir Ahiret ise durulacak yurttur." (12)

"Biliniz ki, dünya hayatı bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda bir övünme ve mal-evlat konusunda bir çokluk yansında bulunmaktan ibarettir.Bir yağmur misali: Onun otu çiftçileri imrendirir, sonra heyecana gelir. Bir de görürsün ki, sararmış çörçöp olmuştur. Ahirette ise şiddetili bir azab, bir de Allah'tan bir mağfiret ve rıza vardır. Alçak hayat bir aldanış metaından başka bir şey değildir." (13)

2- Alçak Hayatı Ahiretle Değişenler Kafirlerdir:

"Bunlar ahireti alçak hayata satmış kimselerdi.."(14)

"Kim azgınlık etmiş, alçak hayatı tercih etmişse onun varacağı yer muhakkak cehennemdir." (15)

"Fakat siz alçak hayan tercih ediyorsunuz. Halbuki ahiret çok daha hayırlı ve daha süreklidir." (16)

3- Ahirete Karşı Alçak Hayatı Sevmek Azab Sebebidir

"...Bunun sebebi şudur: Onlar alçak hayatı sevmiş ahirete tercih etmişlerdir. Allah hiç şüphesiz kafirler topluluğunu doğru yola çıkarmaz." (17)

4- Alçak Hayata Razı Olup Onunla Yetinmek Mü'minlere Yakışmaz:

"...Yoksa siz ey mü'minler! Ahiretten geçip alçak hayata razı mı oldunuz? Fakat o alçak hayatın zevki, ahiretin yanında pek az bir şeydir." (18)

5- Dünya Hayatını Tek Hayat Olarak Görmek inkarcılıktır:

"Onlar, hayat ancak bizim şu dünya hayatımızdan ibarettir, biz bir daha dirilecek değiliz derler." (19)

"O halde bakma sen o bizim zikrimizden yüz çevirip de alçak hayatın ötesini istemeyenlere!" (20)

6- Alçak Hayatı Güzel Görenler Dış Görünüşe Aldanan Gafillerdir

"Küfredenlere o alçak hayat bezendi de iman edenlerle eğleniyorlar..." (21)

"O alçak hayat aldancı bir şeyden başka bir şey değildir." (22)

"Onlar alçak hayatın görünen yüzünü bilirler. Onlar ahiretten bihaberdirler." (23)

7- Hayat Günaha Yönelme Sebebi Olursa Alçak Bir Hayattın

"...Alçak hayatın geçici metaını kazanmak için cariyelerinizi fuhşa zorlamayın..." (24)

Dikkat edilirse ayetlerde kınanan hayat, ahireti gözardı ederek, onu ikinci plana atarak, onun kalıcılığını düşünmeyerek ve onu tamamen inkar ederek yaşanan bir dünya hayatıdır. Ahiret inancı, Allah'a imandan hemen sonra gelen en önemli iman ilkesidir. Ahiret inancı sahibine dünyada sorumluluk duygusu kazandırır. Böyle bir duygudan yoksun bir kişinin yapmayacağı bir şey yoktur. Hak hukuk tanımaz böyle bir kişi ölçü nedir bilmez. Hakkını, haddini, kendini, sorumluluğunu bilmez. Kendisine verilen bedenin, hayatın, dünyanın kıymetini de bilmez. Böyle bir kimse, dünyada yaptıklarının, çalıp çırptıklarının yanma kâr kalacağını düşünür. O nefsin ve nefse göz veren şeytanın emrindedir. İşte böyle bir kimsenin yaşadığı hayat en adi, en alçak bir hayattır. Kur'an'da da kınanan alçak hayat da işte bu hayattır. Böyle bir hayatın dünyada yaşanmış olması, dünyanın adi-alçak olması anlamına gelmez. Belki izafi olarak birinin hayatini/dünyasını nitelemek için, o dünyaya alçak-bayağı denilebilir.

Çünkü her insana göre bir dünya vardır. Her insanın bir dünyası vardır. Dindar bir kimse için dünya bir ma'bed, alim için bir kütüphane, tüccar için bir pazar, çiftçi için bir tarla, eyyamcı biri için bir meyhane, fahişe için bir şehvet pazarıdır. Nitekim Âdem için dünya kaybettiği cenneti kendisine kazandıran bir kutlu mekan olmuştur. Adem için ve onun izini takip eden Ademoğulları için dünya hayati cenneti, Rızâ'yı kazandıran ulvi bir hayattır. Ama Kabil'ler, Karun'lar, Nemrut'lar, Firavunlar için ise dünya kendilerine eenneti kaybettirip cehennemi kazandıran uğursuz bir yerdir. Onların hayati da, kelimenin tam anlamıyla adinin bayağısı alçakça bir hayattır.

İşte Hz. Peygamber'in hadislerinde bu binbir yüzlü dünyanın bazen iyi, bazen de kötü yönlerinden bahsedilerek dünya değişik açılardan değerlendirilmiştir.

Hadislerde dünya, kimi zaman ahiretin ekim yeri, ahiret için

ahirette cenneti içmek için ziraat yapılacak kutlu bir mekandır. Kimi zaman ise sinek kanadından daha değersiz bir hapishane ve hatta mel'un bir yerdir dünya. (25) Bu konudaki pek çok hadisin içerisinden seçtiğimiz şu hadisi şerif Allah Rasulü'nün bu değerlendirmesine güzel bir örnektir:

"Dünya la'netlenmiştir. İçindekiler de öyle. Ancak Allah için olanlar, zikrullah, zikrullaha yardımcı olanlar, ilim adamları, ilim yolcuları, ma'rufu emretmek, münkerden sakındırmak, kısaca Allah için yapılanlar hariç."(26)

Demek oluyor ki, dünyayı la'netli bir yurt olmaktan kurtarmak mümkündür. Allah için yaşamakla, Allahın ölçülerine uygun bir hayatı yaşamakla dünya/dünyada yaşanan hayat lanetli olmaktan kurtanlabilir ve ahirette yüz ağartacak hatıraların yaşandığı kutlu bir dünya olabilir. Yoksa Allah kendi yarattığı dünyaya lanet etmez. Lanetlenen dünyanın bizzat kendisi değil, o dünyada işlenecek kötülüklerdir.

Bir diğer hadiste de şöyle buyurulmuştur:

"Şüphesiz ki dünya görüntüsü hoş bir tatlıdır. Allah, neler yapacağımıza bakıp sizi denemek için sizi orada halife tayin etti. Dünyadan sakının, kadınlardan da sakının. Zira İsrail oğullarının ilk fitnesi kadınlar konusunda olmuştur."(27)

Hadiste "dünyadan ve kadınlardan sakının" ifadesi, dünyada 63 yıllık kutlu bir ömür süren, kadınlarla evlenen, dünyadan el-etek çekmek insanlardan ve kadınlardın uzak kalmak demek olan ruhbanlığı yasaklayan Hz. Peygamberin bu söz ve fiileriyle çelişir görülmektedir. Halbuki "sakının" yerine "Dünya ve kadınlar konusunda sorumluluklarınızı yerine getirin" şeklinde tercüme edilse hadis daha doğru bir şekilde anlaşılmış olur. Nitekim Kur'an ve Sünnette çokça geçen "Allahtan sakının" ifadesi de, Allahtan uzak olun anlamına değildir. Belki "Allaha karşı sorumluluklarınızı yerine getirmekte titiz olun" demektedir.

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz:

Dünyanın sahibi, onu yaratan Allah Tealadır. O, dünyayı anlamsız ve boşuna yaratmamıştır. Onun her yarattığı şey gibi dünya da anlamlı ve değerlidir. Dünyayı değersiz kılan, onda ahireti gözar-dı ederek küfür, şirk içerisinde kötü bir hayat yaşamaktır. Bu takdirde değersiz olan, o kötülüğü, yapan kişinin dünyasıdır, onun alçak hayatadır.

Dünyayı, kullarının imtihan alanı kılan Allah, dininin gereklerini orada uygulanmasını istemiş, bunun için de dünyanın/arzın asıl sahipliğini salih/ iyi kullarına vermiş ve onları yeryüzünün halifesi olarak atamıştır. O salihlere düşen ise, dünyadan yüz çevirerek, dünyayı kafirlerin talan alanı, günah ve isyan pazarı haline getirmek değil; ona sahip çıkarak onda Allah'ın ilkelerini hakim olmaktır.

İslam hem dünya dinidir hem de ahiret dinidir. Din ayrı, dünya ayrı düşünülemez. Dini dünyaya karıştırmamak, dinsiz alçak bir hayata zemin hazırlamak demek olup bu ise dini anlamamaktır. Kur'an'ı Kerim'de geçen 115 kere "dünya" kelimesine karşılık aynı sayıda yine "ahiret" kelimesi zikredilerek dünya ve ahiret bütünlüğüne işarat edilmiştir.

Ahirete talip olmak dünyadan yüz çevirmek de-

ğildir. Ahirete talip olandan dünya men edilecek de değildir. Aksine hem dünya hem de ahiret mutluluğu va'deden bu din, siliklerine dünyada da izzet, devlet ve saadet müjdelemektedir.

"...Andolsun biz İbrahim'i dünyada seçkin kıldık. Ahirette de o, seçkin salihlerdendir." (28) Evet İbrahim de, saltanat ve nübüvvet sahibi Süleyman da, Mısır maliyesine de talip olan Yusuf da doğu ile batının hakimi Zu'lkarneyn de tüm yeryüzünde dini yalnız Allah'a has kılmak için mücadele etmiş olan Mumammed de...Tüm diğer peygamberler ve salih kullar da dünyada, dünya işleri ile uğraşmışlar, dünyada izzet ve devlet sahibi olmak için çalışmışlardır. Ama ahireti unutmadan, dünyayı ahiretin önüne geçirmeden.

Ahiret hiçe sayılarak, dinin ilkeleri gözardı edilerek elde edilecek bir dünya hayatı alçak, bayağı ve mel'un bir hayattır. Dün dine sahip çıktık dünya da bizim oldu, huzurla doldu. Bugün dini terkettik, dünyayı da kaybettik. O halde hem dünyayı hem de ahireti kazanmanın yolu dine sarılmak, dünya ve ahiret güzelliklerine talip olmaktır:

"Onlardan kimi de var ki "Ey Rabbimiz" der; bize dünyada da güzellikler ver, ahirette de güzellikler ver. Ve bizi ateş azabından koru. İşte bunlar, bunlara kazandıklarından bir pay var. Allah hesabı çabuk görendir." (29)

KAYNAKLAR •* „.

1 İbn Manzûr, lisâmı'l Arab,14/273
2 Bkn. 8/Enfâl 42,29/Rûm 3,53/Necm 8
3 Bkn. 32/Secde 21
4 Bkn. 4/Nisâ 3,5/Mâide 108,33/Ahzâb 51-59
5 Bkn. 58 /Mücadele 7
6 Bkn. 7/A'raf 169
7 Bkn. 28/Kasas 70, 53/Necm 25, 79/Nâziât 25, 92/ Leyi 13,93/Duhân 4
8 Bkn. 17/İsrâ 18,75/Kıyâme 20,76/İnsân 27
9- Bkn. Elmalı, Tefsir, 1/402-403
10-6/En'am32
11- 13/Ra'd 26
12-40/Mü'min39
13-57/Hadîd20
14- 2/Bakara 86,4/Msâ 74
15-79/Nâziât 27-29
16 87/A'lâ 16-17
17 16/Nahl 107,14/İbrâhîm 3
18 9/Tevbe 38,10/Yûnus 7
19- 6/En'am 29, 7/A'raf 51, 23/Mü'minûn 37, 45/ Câsiye 24
20-53/Necm 29 21-2/Bakara 212
22 3/Ali İmrân 185,6/En'am 70
23 30/Rûm 7
24-24/NÛT33

25 Bkn. İ. Canan, Kütüb-i Sitte,7/231-232
26 TirmîziZühd 14; İbn Mâce, Zühd 3
27 Müslim, Zikr 99; Tirmîzî, Fiten 26; İbn Mâce, Fiten 19; Ahmed, 3/7,19,61
28 2/Bakara 130
29 2/Bakara 201-202